

7 Μαρτίου 2016

Ο εκχριστιανισμός των Βουλγάρων και των Σέρβων (Στράτος Θεοδοσίου, Καθηγητής Ιστορίας & Φιλοσοφίας της Αστρονομίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

[/ Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Μεθόδιος και Κύριλλος. Η Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη τους στις 11 Μαΐου: Κυρίλλου και Μεθοδίου Ισαποστόλων. (Φωτ. Depositphotos)

Το έτος 863, οι Θεσσαλονικείς αδελφοί Μεθόδιος και Κύριλλος, γιοι του δρουγγάριου Λέοντος, στάλθηκαν αρχικά στη Μεγάλη Μοραβία, μετά από πρόσκληση του Μοραβού ηγεμόνα Ροστισλάβου ή Ρόστισλαβ (Rostislav, 846-869), και στη συνέχεια σε άλλες σλαβικές χώρες για να διαδώσουν τον Χριστιανισμό.

Ο Βόρης Α΄, το 864 καταπατώντας την τριακονταετή ειρήνη του Ομουρτάγκ με το Βυζάντιο, που εν τω μεταξύ είχε παραταθεί σιωπηρά, επιτέθηκε κατά των βυζαντινών κτήσεων της Μακεδονίας και της Άνω Αλβανίας, ενώ κατέλαβε και

την οχυρή πόλη Λυχνίτιδα, την κατοπινή Αχρίδα ή Οχρίδα. Εντούτοις, επειδή φοβόταν την οργή των Βυζαντινών, που έκαναν επίδειξη ισχύος κατά μήκος της βυζαντινοβουλγαρικής μεθορίου, έστειλε πρεσβεία στον αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄ (842-867), τον γιο του Θεόφιλου και της Θεοδώρας, από τον οποίο ζήτησε να γίνει ανάδοχός του και να τον βαπτίσει χριστιανό.

Η συμβολή του Μεθόδιου και του Κύριλλου ήταν κεφαλαιώδους σημασίας. Αρχικά δημιούργησαν το λεγόμενο κυριλλικό αλφάβητο[1] και την κυριλλική γραφή, και στη συνέχεια μετέφρασαν στη σλαβονική γλώσσα την Αγία Γραφή και άλλα λειτουργικά βιβλία. Το έργο τους είχε τεράστια επίδραση στον πολιτισμό των Σλάβων. Η ενέργεια αυτή του Ροστισλάβου και η συμμαχία του με τους Βυζαντινούς είχε ως άμεσο στόχο την αντίστοιχη φραγκοβουλγαρική συμμαχία μεταξύ του Βόρη Α΄ και του ηγεμόνα των Ανατολικών Φράγκων Λουδοβίκου Β΄ του Γερμανικού (Ludwig der Deutsche, 804-876), που στρεφόταν εναντίον των Μοραβών.

Μετά από τις ενέργειες αυτές των Μοραβών και των Βυζαντινών, ο Βόρης Α΄ θορυβήθηκε, φοβήθηκε πολύ για τον θρόνο του και γι΄ αυτό τον λόγο έσπευσε να υποβάλλει το αίτημα για τη βάπτισή του στον Βυζαντινό αυτοκράτορα. Ο Μιχαήλ Γ΄ το δέχτηκε και -ως ανάδοχός του- τού έδωσε και το όνομά του (864). Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο πρώτος εκχριστιανισθείς ηγεμόνας των Βουλγάρων, ήταν ο Βόρης Α΄, που έλαβε το χριστιανικό όνομα Μιχαήλ. Τη βάπτισή του Βόρη/Μιχαήλ ακολούθησε η «υποχρεωτική» βάπτισή όλης της βουλγαρικής αριστοκρατίας, αφού 52 ισχυροί βογιάροι που αντέδρασαν αποκεφαλίστηκαν... Δηλαδή, το παράδειγμα του βασιλιά τους ακολούθησαν οι Βούλγαροι, άλλοι με τη θέλησή τους και άλλοι με εξαναγκασμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιβλήθηκε ο Χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία στη Βουλγαρία. Η Βουλγαρική Εκκλησία είχε την αμέριστη συμπαράσταση του Οικουμενικού πατριάρχη Φωτίου, ο οποίος έβλεπε, σε όλες αυτές τις ενέργειες, επέκταση της επιρροής του Βυζαντίου στις σλαβικές χώρες. Πράγματι, το 865, με πρώτο Αρχιεπίσκοπο τον Ιωσήφ, ιδρύθηκε η χριστιανική Εκκλησία της Βουλγαρίας, που τέθηκε υπό την άμεση εποπτεία και επιρροή του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης.

Έως την αρχή της δυναστείας των Μακεδόνων, που δημιουργήθηκε αμέσως μετά τη δολοφονία του Μιχαήλ Γ΄ (867), από τον Βασίλειο Α΄ τον Μακεδόνα (867-886), το Βυζάντιο βρισκόταν σε κρίσιμη κατάσταση, καθώς είχε να αντιμετωπίσει πολλούς εξωτερικούς εχθρούς. Αρχικά τους Πέρσες και ύστερα τους Άραβες, τους Βούλγαρους, τους Ρως και τους Σαρακηνούς πειρατές. Παρ' όλα αυτά η Βυζαντινή αυτοκρατορία ήταν πολύ δυνατή και μπορούσε να τους αντιμετωπίσει όλους... Στη Δύση ο πάπας συμμάχησε με τους Φράγκους, ενώ στο εσωτερικό της Βυζαντινής

αυτοκρατορίας, είχε ξεσπάσει η Εικονομαχία, αυτή η έντονη θρησκευτική διαμάχη που δίχασε το Βυζάντιο.

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία ήλπιζε ότι με τον εκχριστιανισμό των Βουλγάρων και στη συνέχεια των άλλων Σλάβων, και ιδιαιτέρως των Σέρβων, θα είχε στα βόρεια σύνορά της χριστιανούς ηγεμόνες, οι οποίοι θα βρίσκονταν είτε υπό την εξουσία της είτε υπό την άμεση επιρροή της ως υποτελείς της. Γι' αυτό τον λόγο την ίδια περίοδο, δηλαδή κατά τον ένατο αιώνα, έγινε μια προσπάθεια από το Βυζάντιο για τον εκχριστιανισμό των Σέρβων. Η προσπάθεια αυτή ολοκληρώθηκε κατά την περίοδο της βασιλείας του αυτοκράτορος Βασιλείου Α΄ του Μακεδόνα (867-886), του ιδρυτή της Μακεδονικής δυναστείας. Οι ενέργειες αυτές βοήθησαν τους Σέρβους να αναπτύξουν καλύτερες σχέσεις με το Βυζάντιο, να οργανώνονται σιγά σιγά -σύμφωνα με τα πρότυπα της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας- και να επιζητούν την εθνική και κρατική τους οντότητα, την οποία τελικά θα επιτύχουν, όπως θα δούμε στη συνέχεια, κατά τον 11ο και 12ο αιώνα.

Ο εκχριστιανισμός των Σέρβων

Κατά την περίοδο των εικονομαχικών ερίδων που κατατάραξαν τη χριστιανική ηρεμία στο Βυζάντιο (727-843) πολλοί εικονόφιλοι μοναχοί είχαν καταφύγει στις περιοχές των Σέρβων. Εκεί λειτούργησαν ως κήρυκες του Ευαγγελίου τόσο με τη λιτή και ασκητική τους ζωή όσο και με το ένθερμο κήρυγμά τους.

Μετά την ιεραποστολή των Θεσσαλονικέων αδελφών Κυρίλλου και Μεθοδίου στη Μοραβία (862-863) και τη μεγάλη ιεραποστολή στη Βουλγαρία (864), με εμπνευστή τον πατριάρχη Φώτιο, οργανώθηκε και η ιεραποστολή στους Σέρβους, όταν βασίλευε στη Ράσκα ο Μούτιμιρ (850-891). Η ιεραποστολή αυτή ολοκληρώθηκε, σε ευρεία κλίμακα, κατά την περίοδο του Βασιλείου Α΄ του Μακεδόνα (867-886), όπως μαρτυρείται από τον εγγονό του, τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Ζ΄ τον Πορφυρογέννητο (P.G. 109, 226 κ. εξ., 113, 252 κ.εξ.). Πραγματικά, στο Περί Θεμάτων (De Administrando Imperio) βιβλίο του, αναφέρει για τους Σέρβους τα εξής:

Σέρβλοι δε τη των Ρωμαίων διαλέκτω δούλοι προσαγορεύονται όθεν και σέρβουλα η κοινή συνήθεια τα δουλικώς φησίν υποδήματα και τζερβουλιακούς τους τα ευτελή και πενιχρά υποδήματα φορούντας. Ταυτήν δε την επωνυμίαν έσχον οι Σέρβλοι δια το δούλοι γένεσθαι του βασιλέως των Ρωμαίων (3.14, 32-153)[2].

Ο Ν. Μοσχόπουλος στο σχετικό λήμμα στο Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ἡλίου (1957), ὅσον ἀφορᾶ τὰ σχόλια τοῦ Κωνσταντίνου Ζ΄ τοῦ Πορφυρογέννητου, γράφει κατὰ λέξη τὰ ἐξῆς:

Βλέπουμε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Ζ΄ ὁ Πορφυρογέννητος δίδει μίαν ἐτυμολογίαν τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος «Σέρβος», τὴν ὁποῖαν ἀν δὲν δεχθῶμεν ἀπολύτως δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ προσεγγίσωμεν πρὸς τὴν λατινικὴν λέξιν *servus* (δούλος) καὶ πρὸς τὴν γαλλικὴν *serf*, ἤτοι δουλοπάροικος, καὶ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ὅτι καὶ οἱ Τούρκοι ἱστορικοὶ ἀρχικῶς Σιρπ ὠνόμασαν τοὺς Σέρβους, κατόπιν δὲ Σιρπ. Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ τὸ ἐθνικόν «Σλαύος» (καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς «Σκλαβηνός»), ἔχει πολὺ μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸ «σκλάβος», *esclave* γαλλιστί, *italiano* καὶ *schiano* καὶ ἀγγλιστί *slave*, τὰ ὁποῖα ὅλα σημαίνουν δούλος (τόμος 14ος, σελ. 573).

Τελικὰ, οἱ Σέρβοι, μετὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλες ἱεραποστολές, πάντα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βυζαντινοῦ αυτοκράτορα καὶ τοῦ πατριάρχου, ἐκχριστιανίστηκαν καὶ ἐντάχτηκαν στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετὰ τὸν ἐκχριστιανισμό τους, ὁ ἐκκλησιαστικὸς βίος τῶν Σέρβων ὁργανώθηκε με ἀξίονα τὶς περιοχὲς τῆς Ράσκας καὶ τῆς Ζέτας, πού διατήρησαν τοὺς δεσμοὺς τους με τὸ Βυζάντιο προκειμένου νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους κατὰ τὸν 10ο αἰῶνα. ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ὁμῶς καθυστέρησε γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ ἡ ἀνάπτυξη κέντρων πολιτισμοῦ στοὺς Σέρβους. Αὐτὸ ἴσως νὰ οφειλόταν στὴ δομὴ τῶν κοινωνιῶν τους, ἢ πιθανότατα στὴν τότε ἔνδεια τοῦ λαοῦ, πού ἐνδιαφερόταν νὰ ἐπιζήσει καὶ δὲν εἶχε οὔτε τὰ μέσα οὔτε τὶς δυνατότητες νὰ ἀναπτύξει πολιτισμὸ καὶ τέχνες τῆ συγκεκριμένη περίοδο.

[1] Ουσιαστικά, προσάρμοσαν τὸ ἐλληνικὸ κεφαλαιογράμματο ἀλφάβητο στὶς φωνητικὲς ἀπαιτήσεις τῆς σλαβικῆς γλώσσας. Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴ μνήμη τους στὶς 11 Μαΐου: Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου Ἰσαποστόλων.

[2] Αὐτὸ ἦταν λογικὸ: Ὁ Κωνσταντῖνος ἦταν αυτοκράτορας, πορφυρογέννητος, μορφωμένος καὶ ἐκλεπτυσμένος, ἡγέτης τῆς ἰσχυρότερης αυτοκρατορίας τῆς ἐποχῆς του. Πῶς ἀλλιῶς θὰ ἐβλεπε τὶς νομαδικὲς φυλές, ἄξεστων καὶ ἀμόρφωτων γεωργοκτηνοτρόφων, πού εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στα βόρεια σύνορα τῆς αυτοκρατορίας του;

Παρατήρηση: Το παρὸν κείμενο ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ νεοεκδοθέν βιβλίον τοῦ Ἀν. Καθηγητῆ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Στράτου Θεοδοσίου, «BYZANTIO ΚΑΙ ΣΛΑΒΟΙ - Ἡ ἱστορικὴ πορεία τῶν βαλκανικῶν κρατῶν ἀπὸ τὴν κάθοδο τῶν

σερβικών φύλων στα Βαλκάνια έως την άλωση της Κωνσταντινούπολης»